

– Fontosnak vagy szükségesnek tartod-e, hogy egy drámafoglalkozásnak legyen konkrét nevelési vagy oktatási célja?

– Ez filozófiai kérdés, hogy mi a konkrét. Nyilvánvalóan a drámajáték-vezető/drámaóra-vezető/drámatanár (mindegy, hogyan nevezzük), úgy áll a drámához, hogy valahova el akar jutni a gyerekekkel. Két alapeset van szerintem. Az első, amikor a tanárban van egy elképzelt folyamat az értékek, a tudás elsajátításának szükség-szerű sorrendjéről – ez benne van a tantervében –, és az adott pillanatban az adott problémát, például a ma-gyarok bejövételét, kimenetelét stb. – kell elővenni. A másik esetben – ez az izgalmasabb és szerencsésebb –, a tanár a csoportélet aktuális drámáihoz tud hozzányúlni a dráma eszközeivel. Ez persze baromi izgalmas, ilyen nekem még sosem sikerült, pedig nagyon vágytam rá, hogy úgy bele tudjak trafálni az adott csoport adott konfliktus-világába, hogy az általam felkínált játékban ezt primer módon feldolgozzák. Ez másoknak sikerült, úgyhogy biztos, hogy bennem van a hiba, rögtön leblokkoltak a résztvevők, meg kellett találni a stilizálásnak azt a módját, amelyikben megengedtek maguknak akkora távolságtartást, hogy nem kellett magukra ismerni, vagy átmertek akár az önmagukról szóló kegyetlen szatírba, paródiába. De hogy egy az egyben engedjék...

– Ha ez sikerült volna, nem éreztet volna, hogy átcsúsztatok a pszichológiának egy olyan részére, ami már lehet, hogy a pszichodramára tartozik?

– Ezt a problémát jól ismerem, azt hiszem túldimenzionált ez a közismert félelem. Ha „lelkifröccsöt” tartok a gyerekeknek, akkor is hatásos vagyok, ha meg csak mihez tartás végett tartok lelkifröccsöt, akkor megette a fene az egészet. Egy négyszemközti párbeszédnek is megvannak talán ugyanazon problémái. Bízom benne: van annyi empátiám, hogy segíteni tudom a gyerekeket a feldolgozásban. Ebben még nem csalódtam, ez a dolog bennem működik. Meg kellett tanulnom a stilizálásnak azt a fokát, ahol a gyerekek először nem látják, hogy itt a mese róluk szól.

– Beszéljünk egy kicsit a Társaságról! Ebben a tíz vagy tizenegy évben, mit érzel a magad számára legfonto-sabb változásnak?

– Hadd ragadjam meg ezt a szervezet oldaláról. Van egy hatalmas, imponálóan magas mennyiségi növekedés. A Magyar Drámapedagógiai Társaság ma egyrészt a legnépesebb, másrészt a legaktívabb egyesületek közé tartozik. Más oldalról nézve viszont a nemzedéki ellentétek meg az irányzatosodás is állandóan felmerül, mint központi probléma Ezt hol tudja a vezérkar kezelni, hol nem. Az a kisebbik probléma, hogy egyes vidéki régi-ók hol kikiáltják a függetlenségüket, hol nem, hol sikerül nekik, hol nem. De hogy a nyitottság és a tolerancia a márkavédelemmel hogyan hozható össze, ez a fő kérdés. Néha egészen hajmeresztő személyekkel és szövegek-kel találkozok az ember.

– Szerinted védheti valamivel a Társaság a saját szakmaiságát?

– Isten őrizzen attól, hogy valami kirekesztődsi induljon el, hogy etikai bíróság vagy akármi álljon fel. Egyedül a nagyon erős és nagyon hatékony nyilvánosság az, amelyben hiszek. Valószínű, hogy a Társaságon túli nyilvánosság kellene, hogy a következő tíz esztendőben meghódítsa a tágan értelmezett szakmai nyilvánosság szín-tereit is a drámapedagógia.

– Mindent figyelembe véve, mire vágysz a drámapedagógiával, a Társasággal kapcsolatban?

– A legutóbbi összejövetelem – meglepetésszerűen – két tanítványom köszönt rám, mint a Magyar Drá-mapedagógiai Társaság tagja. Azt várom, hogy a drámapedagógia a pályakezdők nemzedékét és a pályára ké-szülők nemzedékét hódítsa meg.

Mondom, eretnek vagyok...

Kovács Andrásnéval beszélget Kaposi László

2. rész¹³

– Megjelent-e ez az improvizációs módszer más formában is az iskolákban? Bekerült-e a tanításnak más ré-

¹³ A beszélgetés első része folyóiratunk 20. számában jelent meg (DPM, 2000/02. 1-4. old.).

gióiba is, mint a színjátszó csoportok működésébe?

– Először nem a tanításba került be, hanem az úttörőmozgalomba.

– *Hol? Táborokban, szabadidős programokban?*

– Mindkettőben.

– *Azt tudjuk, hogy az úttörő volt – mai kifejezéssel – a legjelentősebb szponzora a magyar gyermekszínjátszásnak. Ennek nyilván sok politikai oka volt, például az, hogy rá lehetett telepedni a társadalmi igénytel bíró tevékenységekre, s ezt az úttörő is, a KISZ is megtette, de nyilván haszna is volt a gyermekszínjátszásnak belőle, hiszen „pénz, fegyver, paripa” teremtdött hozzá.*

– A politikusok sok mindent mondanak arra, hogy miként látták fölülről az úttörőt, meg a KISZ-t. Én alulról láttam, tehát másként láttam. Nekem nem voltak politikai csatározásaim, egyetlen műsoromra sem mondták, hogy az politikailag nem megfelelő, ugyanakkor én mindig kibújtam a „kis Lenin” meg a hasonló típusú produkciók alól. Valahogy mindig volt annyi hitelem azon a településen, ahol éltem, hogy szabadon csinálhattam az ünnepi műsorokat is, és sem a KISZ, sem az úttörő nem szólt bele a szakmai munkámba. Én nem ismerem azt a helyzetet, hogy miként működött ott az ünnepi műsor megszületése, ahol beleszóltak a produkcióba...

– *Nyilván volt ilyen hely is...*

– Biztos! Nem is kevés!

– *Tehát az ünnepi műsorok is jelenthettek teret, lehetőséget...*

– Ünnepi műsor ma is kell, meg akkor is kellett. Egy kreatív, nyitottan gondolkodó pedagógus, aki nem sablonokban alkotta a produkcióit, figyelembe vette a gyermek életkorát, és a környezetében meglévő problémákat, az a pedagógus az ünnepi műsorokkal is közvetíthetett fontos etikai üzeneteket, kulturális értékeket. Erre alkalmasak voltak a mesék, mondák, mítoszok, novellák, balladák és az elbeszélő költemények. A közös dramatizálás, az improvizáció az epika drámává alakításában a legmegfelelőbb módszernek bizonyult. Az én életemben akkor kezdődött ennek a módszernek a tudatos alkalmazása, amikor egy kis faluban összevont osztályokat tanítottam, 1-4. osztályt. Ha játszottunk, azt tapasztaltam, hogy vidámabbak voltak azok a napok, amikor néhány hagyományos gyerekjátékot, egy-egy szokást, vagy valamilyen dramatikus játékot játszottunk, és ha a gyerekek szerepbe kerültek. Még mókásabb lett egy-egy mese eljátszása, amikor kitaláltuk, hogy hozzanak a otthonról rongyokat, rossz ruhákat, hogy legyen jelmeztárunk az iskolában. Az egész falu azon nevetett, hogy Rozika néni gyűjti a rongyokat... Később, amikor találkoztam hasonló utat végigjárt pedagógusokkal, ők is arról számoltak be, hogy a vidám, játékos együttlét hatására élvezetesebb volt az iskolai munka, és azok a helyzetek, amelyeket megelevenítettünk, élményként maradtak meg a gyerekek emlékezetében.

– *Az úttörőnél milyen formákban dolgoztatok még a drámapedagógiai módszerekkel? Az ünnepi műsorokon kívül, gondolom, voltak táborok is.*

– Akkoriban minden évben elvittük táborozni a gyerekeket, még szerepjátszó táborokat is szerveztünk. A nagyobbak őrsvezetői voltak a kicsiknek. Azokat az őrsvezetőket valahogy „ki kellett képezni”, hogy tudjanak a gyerekekkel mit csinálni. Ezért az őrsvezetőknek külön sok-sok játékot tanítottunk. Abban benne volt a népi gyermekjátékoktól a „Hegyek, völgyek között”-ig minden. Minden esztendőnek külön „jelmondata” volt, ami valami gyűjtőmunkával és kutatással párosult. Rájöttünk arra, ha azt akarjuk, hogy komolyan vegyék ezeket, hogy fontossá váljon számukra a kutatás, akkor az önálló tevékenységben meg kellett erősíteni őket, és erre a szerepjátékot találtuk a legjobb módszernek, de így tanítottunk illemtant, magatartáskultúrát, és még sok hasonló tevékenységet.

– *Akkor az úttörőnek nem csak az ünnepnapjaiba, nem csak a táborokba, hanem az őr- és rajvezetőképzésbe, ezen keresztül az őrök, a rajok életébe, az évek hagyományos kiemelt akcióiba is bekerültek a játékos módszerek...*

– Így van! És amikor a megyei úttörőelnökségek számára kiderült, hogy van jó néhány csapatvezető, meg rajvezető, akik nagy dolgokat tudnak ezzel a módszerrel csinálni, akkor felfedezték, hogy ezt a módszert tanítani kéne! És voltak olyan területek, ahol ezt meg is tették. Akkor sokan fertőzödték meg ilyen játékos gondolkodású, „éld meg, tapasztald meg, tanuld, s akkor majd fogod tudni” szemlélettel.

– *És voltak ehhez módszertani képzések?*

– A rajvezetőknek és a csapatvezetőknek rendszeresen tartottak módszertani továbbképzést, és jó néhány helyen ebbe a tematikába építették be a játékos módszert, ahogy akkor nevezték. Én Borsod megyében is tanítottam a játékos módszert, ami nagyon-nagyon régen volt, és 1972-től Szolnokon, a tiszaligeti képzőközpontban folytattam a módszertani képzést úttörő- és KISZ-vezetők részére. Máig is vannak Szolnok megyében olyan

drámások, akik akkor fertőződtek meg.

– *Arról kérdezek most, Rozika, hogy amikor a hetvenes években megjelentek itt a drámapedagógus képzések, azokkal milyen formában találkoztál (ennek egyik formáját már említetted, a pécsi fesztiválokat), másrészt mit jelentettek azok a számodra? Jelentettek-e változást?*

– Nagy változást jelentettek. A változás azzal kezdődött, hogy Mezei Éva megkért engem arra, hogy vezessek kontroll csoportot az ő kísérleteihez. Én szerettem őt, ezért szívesen megcsináltam, és utána megbeszéltük azt, hogy ő mire jutott és én mit tapasztaltam.

– *Ez a domonyi időszakod?*

– A domonyi időszak már kifejezetten ilyen volt, de Fényszarun teljesedett ki ez a munkakapcsolat. Nagyon jó volt ez a kísérletegetés, mert az ilyen ember, mint én, eléggé öntörvényű, és ezért egy kicsit kilóg egy tantestületből...

– *Mindenféle sorból kilóg...*

– Hát volt, amikor jól éreztem magam ebben a „kilógásban”, volt, amikor nagyon bántott. Amikor drámajátékot alkalmaztam, akkor a kollégák nem biztos, hogy annyira lelkesedtek, mint én. Gyakorlatilag az idő később igazolja ezt a fajta munkát, és hosszú idő kell hozzá, na meg hit abban, hogy mégis csak jó az, amit csinálok. Mezei Éva tartotta bennem a hitet, én meg elmentem minden továbbképzésre, kicsire és nagyra, rövidre és hosszúra. Bárkitől hajlandó voltam tapasztalatot, tanácsot elfogadni, és közben én is átadtam az én megtapasztalásaimat másoknak, ekkor már tanítottam is őket.

Amikor országsszerte kezdett terjedni a drámapedagógia, akkor számomra biztonságérzetet adott az a tudat, hogy mégsem jártam olyan rossz úton, s ekkor kezdtek másként nézni rám a saját kollégáim is.

Változást hoztak a ritkán megjelenő szakmai füzetecskék is. Meg kell neked mondjam, hogy szerintem sokkal több szakirodalom jöhetett be...

– *Mint ami megjelent? Biztos, hogy voltak olyan kiadványok, amelyeket lefordítottak, néhányan használtak, nagyon kevesek hozzá is fértek, hivatkoztak rá, de tovább nem jutottak. Valószínűleg nem volt lehetőség arra, hogy ezeket kiadják...*

– Azok az emberek, akik bírják az angol nyelvet, ma is több információ birtokában vannak. Én eddig olyan szerencsés voltam, hogy szakmai közegeben mozoghattam, és elmehettem minden olyan rendezvényre, ami fontos volt nekem. Ez az állandó tanulás hozta számomra a legnagyobb változást.

Nagy változást hozott az is, hogy nagyon hamar – 1977-ben – elkezdhettem a drámapedagógia tanítását a Jászberényi Tanítóképző Főiskolán. Egy jegyzőkönyv szerint az első vizsga 1982. május 6-án volt. Gabnai Kati volt akkor a vizsgálónök, és ekkor vizsgáztak először drámapedagógiából Magyarországon. No, de miből vizsgáztak?

Egyszer egy egész hétre jó néhányunkat „bezárt” Gabnai Kati a Zichy kastélyba. Az volt a feladatunk, hogy okoskodjunk ki, mit kellene tanítani drámajáték (akkor még így hívták) ürügyén az alsó tagozaton, a felsőben, a középiskolában és a tanítóképzőkben. Én a képzős csoportot vezettem, nagy hasznomra, mert azután azt tanítottam, amíg David Davis-szel nem találkoztam. Az első vizsga után megszületett az első szakdolgozat is drámajátékból. Aztán egy jó partnerre találtam, akit Tolnai Marikának hívnak, aki Kaposváron szintén elkezdte tanítani a drámajátékot. Ebben a munkában nagyon jó partner és segítőtársunk lett Gabnai Katalin, aki akkor a Népművelési Intézet munkatársa volt. Tolnai Marika, Gabnai Katalin, dr. Fábiánné Kocsis Lenke és én új szint vittünk az óvónő- és tanítóképzésbe, népszerűsítettük a drámajáték módszertanát a pedagógusok képzésében. A drámajátékkal kapcsolatos rendezvényeink rangot adtak az új módszernek. Aztán jöttek a „cseh-szlovákok” tréninget tartani, tőlük is sokat tanultunk, főleg módszert, majd megjelentek a szakmai füzetek a cseh-szlovák, a holland tapasztalatokról, majd Moreno munkájáról olvashattunk.

– *Amit mutattál, abban az oszlopban nem volt cseh, szlovák, holland füzet. Amit láttam, azok eljutottak a nagyobb könyvtárakba – a Gyermekdramaturgia I-II. kötetét és a Dramatikus nevelési programot azért sokan elérték.*

– Azt gondolom, hogy ezek a füzetek jók voltak, de kevés volt. Később a David Davis hozta a következő fordulatot a szakirodalomban.

– *Nekem azért az a gyanúm, hogy az említett füzetek ezt nem tették meg.*

– Nem tették meg, ebben igazad van, de tájékoztattak és hiányt pótoltak. Véleményem szerint a szakirodalomban az igazi áttörést Gabnai Katalin Drámajátékok című könyve jelentette, mert sokunk tapasztalatát sűrítette a kötetbe, szakirodalmi jegyzéket adott, és biztos pontja volt a drámajátékosoknak.

– *És az a rendszer, amire azt mondtad, hogy az igénye megteremtődött benned, az hogyan született meg a*

munkádban?

– Úgy gondolom, hogy a felelősség miatt született meg. Egyre több helyre hívtak előadónak, s én a természetnél fogva nem szeretek blattolni, hanem szeretek felkészülni, de nem találtam olyan szakirodalmi magyarázatokat, mint amilyenek a jelenlegiben már benne vannak. Mibe kapaszkodhattam? Hát kapaszkodtam a színjátszásban tanult szakirodalomba, a pszichológiai könyveimbe, a pedagógia módszertanába, a magyartanár módszertanába, a továbbképzések jegyzeteibe és a saját tapasztalatomba, a saját jól bevált módszereimbe. Ez részben jó volt, mert kialakult egy saját rendszer, amit a gyakorlat is igazolt, de nem volt kellően tudományos, és egy pedagógiai gyakorlat átadásához az is szükséges. Ezért volt jelentős David Davis fői kurzusa.

– *Az a szakirodalom, amit Davis ajánlott első körbeni feldolgozásra, annak a jelentős része vagy a 70-es években született, vagy a 70-es évek angol drámagyakorlatával, elméletével foglalkozik. Azt gondolom, hogy egy csomó könyv nyilván előbb olvasható volt nálunk, néhány ember számára...*

Odáig jutottunk el, hogy Davis-nek ez a '91-es, hosszabb kurzusa fontos volt számodra – számomra is az volt. Én emlékszem rád erről a fői kurzusról! Arra is emlékszem, hogy David mennyire szeretett téged, a kérdéseid miatt is, amelyek gyakran kezdődtek úgy, hogy én egy magyar tanár vagyok, én erről ezt érzem, ebben ezt látom... Mindig volt egy pici álnaivitás ezekben a kérdésekben, s egy nagy fokú őszinteség is volt benne, meg nyitottság, érdeklődés. Megfogalmazható ma már, talán a már elmondottakhoz képest bővebben is, és ez lesz a kérdés: Mit jelentett ez a kurzus, Davis-nek a magyarországi munkája, s az, amit Angliában kaptunk tőle?

– David Davis kurzusa, az azt követő angol tanulmányút, majd a megjelenő angolszász szakirodalom az én szakmai fejlődésemnek a legjelentősebb állomása volt. Ennek több oka van. Sorolom: A találkozáskor már nagy szakmai múlttal rendelkeztem, teli mindenféle sikerrel és kudarccal. Ekkor megerősítést kaptam arra, hogy jó úton jártam, és jó irányba haladok. Davis bizonyítékot adott arra, hogy a pedagógiai gyakorlat mellé oda kell tenni a tudományt, mert csak úgy lehet tudatosan, kreatív módon adni, fejleszteni és *elfogadtatni* a felsőoktatásban. Mi az angolszász irodalmat vettük át akkor, de figyelmeztetett Davis arra, hogy azt nem dogmaként kell kezelni, szolgálai alázattal másolni, hanem át kell szűrni a magunk személyiségén. Én ezt tovább gondoltam, és ma már úgy fogalmaznék, hogy nem csak magunkon, hanem a magyar viszonyokon, a magyar kultúrán, a magyar mentalitáson is át kell szűrődnie minden módszernek és szakirodalomnak ahhoz, hogy alkotó módon tudjuk kezelni. Davis kurzusa és az Angliában látottak kíváncsivá tettek más szakirodalomra is, és szívesen tanulnék a franciáktól, az oroszoktól és bármely más nemzettől, amelynek ezen a téren gazdag a múltja. Megtapasztaltam és vallom, mi, magyarok jól tudjuk a drámapedagógiát alkalmazni, például a tanítási órákon, és nem csak a magyar irodalom és nyelvtant, hanem szinte valamennyi tantárgyat birtokunkba vettük, alkalmazási lehetőségében nem ismerünk határokat. (A vizsgatanítások egész sora igazolja ezt az állítást.) Véleményem szerint ez az egyik magyar specialitásunk, a másik: beemeltük a hagyományvilágunkból az ünnepeinket, szokásvilágunkat. Ezért még az angolok is irigyelnek bennünket. Davistól és a többi idelátogató angol pedagógustól szakmai alázatot is tanulhattunk, és egy mondatot jól megjegyeztem: „Ne ítélkezz, ne minősíts, mert a tévedés joga mindenkinek megadatik!”

Összegezve: megerősödünk az angolszász szakirodalommal, amit bölcsen, magyar módon kezelünk. Felnevelődött általa sok-sok tehetséges fiatal, és most már jöhet egy másik irányzat, ami ismét megtermékenyíthetné a *megszületett magyar drámapedagógiai szakirodalmat*, amiről egyre többet szeretnék olvasni.

Vágyam nem is olyan reménytelen, hisz húsz olyan szakdolgozat van a birtokomban, amiből még öt kötetnyi könyv is születhetne, és tudom, hogy jó néhányan mondhatjuk el ugyanezt. Kár, hogy nincs pénzünk hozzá!

Toldi György – Toldi Miklós

– drámaóra-tervezet –

Petrik Lászlóné

Csoport: 6. osztályos gyerekek, drámában járatanok.

Körülmények:

- tér: tanterem padok nélkül, székekkel;
- idő: 2 tanóra;